

בעניני ראש השנה - שיעור 579**I. ההשקפות**

- (א) **אימת הדין בראש השנה** - הרמב"ם (צפירוש המשנה סוף פ"ד דר"ה) כתב דלא היו קורין הלל משום הפחד ומורא שחייבין מדינה בימי הדין ועיין בדרשת הגר"ח מוולוז'ין בימי הסליחות שרוב העולם יודעים המשנה כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא אבל החלק השני של המשנה אלו שאין להם חלק לעוה"ב ... ולא אפיקורס ודרשינן מקרא כי דבר ה' בְּזָה וקאי על מבזה תלמיד חכם או אפילו חבירו בפני ת"ח או אפילו מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק הוא בכלל אפיקורס (סנהדרין ז"ט) ואין לו חלק לעולם הבא וכששמעו הבעלי בתים דברי הגר"ח בוולוז'ין כולם פרצו בבכייה בקול נורא (תשובות והנהגות 3 - רע"ה)
- (ב) **ראש השנה היא קבלת עול מלכות שמים** - היסוד של מצות התשובה שהוא חסד גדול שנתן ה' לנו הוא האמונה הפשוטה בכורא עולם שהוא משגיח עלינו לכן בר"ה אין מבקשים סליחה רק מרבים בפסוקי מלכיות לקבלו כמלך שמנהיג העולם ואחד מגדולי המוסר הקפיד שלא לומר בעזרת השם שמשמעותו כאלו אנו עושים והוא רק עוזר רק היה אומר כרצות השם והיינו שהקב"ה רוצה ואנו הממלאים רצונו (תשובות והנהגות 7 - זף קל"ז)
- (ג) **התפילות של ראש השנה מתוך שמחה וחדוה** - כפי שנאמר עבדו את ה' בשמחה או בבכייה ובדמעות? עיין בשו"ת יחיה דעת (3 - ס"ט) שהביא האור זרוע דבנחמיה (ח - ט - י) צוה העם לאכול ולשתות ולעשות שמחה גדולה בראש השנה ושלא תתאבלו ושלא תבכו ומשם למד רבינו חננאל שאסור להתענות בר"ה וכ"כ הרא"ש (ר"ה 7 - י"ד) ודלא כדברי רב נסים גאון שמתיר להתענות ועיין בשו"ע (תקפ"ז - ח' 3) דאין להתענות ולכן צריך לומר התפילה בנעימה ובשמחה וכן נהג הגר"א שאין לבכות (מעשה רב ר"ז) אמנם האר"י ז"ל נהג לבכות הרבה בתפלות ר"ה והיה אומר מי שאין בכיה נופלת עליו בימים אלה היא הוראה שאין נשמתו שלימה והגונה ואפשר לומר דאין לאדם להביא עצמו לידי בכיה מפני קדושת החג כמו שכתב עזרא ונחמיה אבל המתעורר מעצמו לבכות בתפלותיו מחמת התלהבות דקדושה ואהבת ה' אין בזה שום איסור וכיוצא בזה כתב שרבי עקיבא היה בוכה בשבת כשקרא שיר השירים אמנם המתפלל בלא כוונה כגוף בלא נשמה
- (ד) **המצוה של תקיעת שופר** - עיין בהרמב"ם (תשובה ג - ז) שכתב הוא לעורר ישנים השוכחים את האמת בהבלי הזמן ולזה מקיץ השופר בשני קולות היינו ע"י הטבה ושפע ברכה שהשי"ת נותן מקיצו שיבין שהוא נתונה מהשי"ת ולא בכחו ועוצם ידו עשה זה וזה בקול התקיעה ויש הקצה ע"י מה שענשו השי"ת בין מכת הגוף בין בעוני שצריך להקיץ ולהתבונן אשר ידע מי המענישו ולשוב בתשובה והוא קול התרועה ובודאי יש לאדם להקיץ מקול התקיעה שהוא משפע הטוב ולא יצטרך להקצה דתרועה (דרש משה 3 - זף ק"ז)

II. ההלכות

- (א) **ברכת התורה צריך לברך קודם סליחות** - עיין במ"ב (מ"ז - סקפ"ז) ובכמה אפרים (תקפ"ח - י"ג) ובבאר היטב (ה) שלא לומר שום פסוק קודם ברכת התורה אע"פ שהוא אומר דרך תחנונים וע"ע בנטעי גבריאל (זף נ"ג) דאם איחר לבוא לבית הכנסת יש לסמוך לאמרן קודם ברכת התורה כהיש אומרים
- (ב) **להתענות ער"ה** - איתא במדרש ויקרא (פרשה ל') דבער"ה גדולי הדור מתענין והקב"ה מוותר להם שליש ועפ"ז נהגו רבים להתענות בער"ה ואין זה כיוהרא (תקפ"ח - 3) ואפילו נערים י"ג ונערות י"ב שנים מתענין (מ"ב סקט"ז) עד אחר מנחה גדולה והולכי דרכים פטורים (ר"ה י"ח) דנערי דוד אכלו אצלו והיה בער"ה ויש דאינם מתענין כמו דאין מתענין ביום שמת בו אביו או אמו ורק להרבות בתורה וצדקה שכן צותה אשתו של החת"ס שבניה לא יתענו ביום יא"צ שלה ומנהג קארלין שאין להתענות ער"ה וי"א ששני דפים גמרא עם הרא"ש נחשב כתענית - לתענית כזו שאינו אלא מנהג בעלמא (נטעי גבריאל ז"ג)
- (ג) **שינה בר"ה** - יש סומכין על האר"י ז"ל לישון ביום א' וכ"ש ביום ב' אחר התפלות אמנם אין לו שום היתר לישן אחר עלוה"ש ועכ"פ אחר הנה"ח כי כל העולם עומד בדין (כה"ח תקפ"ג - סקל"ז) בשם בן איש חי ותשובות והנהגות (ח - ע"ט) ובפרט מי שרגיל לעשות כן כל השבוע
- (ד) **לענין ברכת שהחיינו ביו"ט שני של ראש השנה** - עיין בשו"ת מנחת שלמה (סימן 5) שהקשה על התועלת דפרי חדש שהרי עושה בכרכתו (שהחיינו) הפסק בין ברכת

היין והטעימה דהיינו דאם אחד קידש על היין בליל שבת והוסיף וברך בסוף הקידוש שהחיינו על פרי חדש ודאי חשיב הפסק ולכן יש להזהיר את ההמון לכל יחשבו שברכת שהחיינו הוא רק על הפרי דא"כ תהא ברכת שהחיינו הפסק בין ברכת היין ולבין שתית הכוס אליבא דרע"א דפליג על המג"א (מג"א סימן רע"א - סקל"ז והגהות רע"א ע"ש)

(ה) **אם צריך לאכול הפרי חדש קודם המוציא** - עיין במחצית השקל (סימן ת"ר - סק"ה) שכתב דשהחיינו לא בא אלא בשביל הפרי ואיך יפסיק בין שהחיינו בנטילה וברכת המוציא וכ"כ בסידור יעביץ ובמטה אפרים (ת"ר - ו) ויש שנהגו לאכלו אחר המוציא (1) עיין בכף החיים (ת"ר - ס"ק ז) דאף לכתחלה אין להקפיד על פרי חדש (מעשה רז זרכי יוסף, שער סכוונות ועוד) (2) ועיין בשו"ת לבושי מרדכי (ז - ג"ד) ושו"ת כתב סופר (כ"ה) שאם הפרי מוכן על השלחן מברך על הראיה ואין כאן הפסק (3) ועיין בשמירת שבת כהלכתה (פ"ז - רכ"ה) דקודם המוציא יש ספק ברכה אחרונה וצריך להזהר שלא לאכול בריה כגון גרגיר אחד של רימון (4) ועיין במ"ב (קט"ו - סוס"ק ז) דאם השלחן ערוך והלחם לפניו אסור לגרום ברכה שאינה צריכה (5) ועיין בה"ל (קט"ד ד"ה "וכן פוטרת") שנכון לענין קידוש שלא לשנות רק כמלא לוגמיו" משום ספק ברכה אחרונה והנכון שתמיד יכוין בבהמ"ז לפטור היין של קידוש ע"ש (6) ועיין בספר חיים של ברכה (דף קט"ז) שכתב ששמע מרב שמואל וואזנר דאכילת הפרי נקרא הפסק בקידוש במקום סעודה וצ"ע

(ו) **אכילה קודם התקיעות - הגרש"ז אויערבאך** הקפיד שלא לאכול קודם התקיעות אמנם סוף ימיו כשחולשו התפלל שחרית כוונתיקין ושמע תקיעות דמיושב וקידש ודעתו שהשיבות החשובות שמקילים לעשות קידוש לפני התקיעות להזהר לאכול רק אכילת ארעי דהיינו פחות מכביצה (מבקשי תורה דף שט"ג) ועיין במועדים וזמנים (ה - ז) ומקראי קודש (כ"ט) ושו"ת ציץ אליעזר (ו - ז) ושו"ת התעוררות תשובה (שיעור 242)

(ז) **השומע התקיעות צריך לכוין לאיזה תקיעה תוקעין** - כגון של תשר"ת תש"ת תר"ת (מבקשי תורה שט"ד נסס סג"ש ז) וכ"כ המועדים וזמנים (ה - ה) ומקור דין זה הוא מהרמ"א (תק"ז - ו) שכתב דאם תקע תקיעה אחת והתנה שאיזה מן הסדרים הוא הנכון תעלה לו אותה תקיעה יצא ומשמע דוקא התנה וע"ע מלקט יושר (דף קכ"ה)

(ח) **מותר לנגן בחזרת הש"ץ יחד עם הש"ץ** - ולא חשיב כהפסק בין תקיעות דמיושב לתקיעות דמעומד (מבקשי תורה שס) ולענין הזכרת את שם השם בדרך בקשה או הודאה עיין במאמר מרדכי (ק"ד - ס"ק י"ג) שאף על פי שבנוסח הברכות שבתפלה יש הזכרות השם כיון שאומרים דרך תחנון ובקשה ושותק בחתימת הברכות מותר שלא נאסר על האדם להתחנן ולחזור ולבקש ולהתחנן ועיין בשע"ת (תקפ"ז - ח) כשיתחיל הש"ץ לומר או"א מלוך על כל העולם יתחיל מתיבת מלוך וגם בשאר הנוסח ידלג כשיבא להזכרת השם ואפשר שגם זה יכול לומר דרך בקשה מ"מ עכ"פ יזהר שלא לסיים הברכה וגם אין לעשות כן כי אם כשמרגיש בנפשו שיתעורר עי"ז לכוין לכו לאביו שבשמים

(ט) **התרת נדרים בערב ראש השנה לנשים** - עיין בתשובות והנהגות (ה - ש"ל"ח) כשהולך הבעל להתיר נדרי עצמו בערב ראש השנה תמנה אותו אשתו לשליח וילך למתירים ויאמר הנוסח הרגיל ויסיים שהריני מבקש להתיר גם עבור אשתי שמינה אותי שליח ומבקשת התרה כמוני ויועיל כשיאמרו "הכל מותרים לכם" וכ"כ בשו"ת רבבות אפרים (חלק ה - ש"פ וחלק ו - ש"ג) וראיתו משו"ע (י"ד רל"ד - ג"ו) שהבעל נעשה שליח להשאל על נדרי אשתו עיין בט"ז משום אשתו כגופו אבל הכלל שאין שליחות להתרת נדרים (י"ד רכ"ח - ט"ז) לכן אין שליחות מועיל לבתו שמעתי מרב דוד פיינשטיין דאין נוהגין לעשות התרת נדרים לנשים בערב ראש השנה

(י) **בליעת תרופות בראש השנה - עיין בשו"ע** (תל"ו - ז) דבליעת תרופות מותר ביו"ט שני חוץ מיו"ט שני של ראש השנה דשני הימים קדושה אחת ויום אריכתא הן ויש אומרים דמלאכת טחינה ביום טוב היא רק מדרבנן אין שייך לגזור גזירת שחיקת סממנים משום דהוי גזירה לגזירה משא"כ בשבת ועוד דאם שחיקת סממנים דומה לדיכת תבלין ולא כטחינת תבואה יש להתיר שחיקת סממנים משום מתוך ולדבריהם אין איסור תרופות אפילו ביום ראשון (ילקוט יוסף ד - ד דף קל"ט) אמנם שמעתי מרב דוד פיינשטיין דרק ביו"ט שני חוץ מר"ה מותר

(יא) **אכילת הסימנים לשנה טובה** - עיין בשיעור 242 (IV)

(יב) **בענין התרת נדרים** - עיין בשיעור 160 (IV)

כתיבה וחתומה טובה

נפס ל'ס'ו נשאות אב' אורי ל' אל'עזר ל'פסא ב"ר ע"ק ארז' ע"ה אלא אורח' באשה רחל ב"ר גרשון חנוך הסניך הכהן ע"ה